

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ

ΚΑΙ Η
ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΟΥΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Α' ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

PROCEEDINGS
2ND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONGRESS
THE TOWN OF SERRES AND ITS PERIPHERY
FROM THE OTTOMAN CONQUEST
TO CONTEMPORARY TIMES

MUNICIPALITY OF SERRES

2ND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONGRESS
THE TOWN OF SERRES AND ITS PERIPHERY
FROM THE OTTOMAN CONQUEST
TO CONTEMPORARY TIMES

Serres, 6-9 April 2006

PROCEEDINGS

1ST VOLUME

SERRES 2013

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

Β΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σέρρες, 6-9 Απριλίου 2006

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Α΄ ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄ ΤΟΜΟΣ

Πρόλογος	XI
Πρόγραμμα	XIII
Χαιρετισμοί - Προσφωνήσεις	XXI
Κήρυξη έναρξης Συνεδρίου	XXXIII
Απόδοση τιμής στον καθηγητή Δ. Σαμσάρη	XXXV
Εναρκτήρια ομιλία	
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΜΣΑΡΗΣ, Σχέσεις παρελθόντος/παρόντος (αρχαίου/νεότερου) στην Ιστορία των Σερρών	XXXVII
Ανακοινώσεις	
GORDANA BLAGOJEVIĆ, Οι Σέρρες και οι γύρω περιοχές στη σερβική ιστοριογραφία από την εποχή των τουρκικών κατακτήσεων έως και το πρώτο ήμισυ του 20 ^{ου} αιώνα	3
DEAN SAKEL, Manuscripts of the Chronicle of 1570 from the Region of Serres	13
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ, Οι πρώτοι αντιπρόσωποι ξένων κρατών στις Σέρρες (τέλη 18 ^{ου} -αρχές 19 ^{ου} αιώνα): άνθρωποι στη δίνη του πολιτικού και οικονομικού ανταγωνισμού	21
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ, Ο Μακεδονικός αγώνας στο νομό Σερρών από τα αρχεία του Ελληνικού Υποπροξενείου Σερρών και από τα ανέκδοτα απομνημονεύματα Σερραίων Μακεδονομάχων	37
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, «Ήταν δύσκολα εκείνα τα χρόνια...». Προφορικές μαρτυρίες βλαχόφωνων από την ομηρία τους στο Ποζάρεβατς της Σερβίας	61
ΕΛΠΙΔΑ ΒΟΓΛΗ, Τα ιδεολογικά ερείσματα του βενιζελισμού στις Σέρρες του Μεσοπολέμου: από την προοπτική του αστικού εκσυγχρονισμού στην πολιτική πράξη	77
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΛΥΚΟΥΡΙΝΟΣ, Η εγκύκλιος της 9ης Μαΐου 1941 και η δίωξη του Μητροπολίτη Σερρών και Νιγρίτας Κωνσταντίνου Μεγγρέλη από την Ιερά Σύνοδο και το Δικαστήριο Δωσιλόγων, 1945-1946	87

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΙΔΗΣ - ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΛΙΝΤΖΟΓΛΟΥ, Στοιχεία για τη δράση των αντιπάλων στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στο νομό Σερρών από αρχειακές πηγές του «Εθνικού Στρατού», 1946-1949	109
JOVANKA DJORDJEVIĆ-JOVANOVIĆ, Έλληνες απόδημοι από την Τζουμαγιά στη Σερβία	155
ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ, Το προσφυγικό πρόβλημα του νομού Σερρών στη βενιζελική τετραετία 1928-1932. Η περίπτωση των παραμεθόριων προσφυγικών οικισμών και των οργανωμένων προσφυγικών φορέων	161
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΖΑΧΟΣ, Όψεις της κοινωνικής ιστορίας των ρομικών ομάδων στο νομό Σερρών και η σχέση τους με την επίσημη εκπαίδευση του ελληνικού κράτους (1880-1940)	173
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΖΙΚΑΣ, Εσωτερική μετανάστευση και συγκρότηση της τοπικής ταυτότητας σε συνθήκες νεωτερικότητας	195
MACHIEL KIEL, Population, Settlement and Economy of Serres from the late-Byzantine Period to the 19 th century according to little-known or unused ottoman administrative records	213
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ, Οικονομικά δεδομένα της περιοχής των Σερρών κατά την πρώιμη τουρκοκρατία (15 ^{ος} αιώνας).....	231
HACI VELI AYDIN, History of Tobacco Cultivation in Serres and its Periphery in 18 th century	247
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΑΜΑΚΗΣ, Καλλιέργειες και εκτροφές εισηγμένες στην περιοχή των Σερρών μετά την οθωμανική κατάκτηση	259
ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΝΤΟΓΩΡΓΗ, Προσδοκίες και όρια στην εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής στο νομό Σερρών κατά τον Μεσοπόλεμο	267
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΣΧΟΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΙΟΒΑΝΗΣ, Τα λιγνιτωρυχεία του νομού Σερρών πριν και μετά το 1950	291
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Με τον Γεννάδιο Σχολάριο το 1470 στις Φέρρες	323
π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ, Ανέκδοτες επιστολές του Σερρών Ιακώβου (1846-1860)	331
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΟΥΓΚΡΑΚΗΣ, Ελληνοσερβικές εκκλησιαστικές και διπλωματικές αντιπαραθέσεις στις Σέρρες κατά τα τέλη του 19 ^{ου} αιώνα	337
ΜΩΥΣΗΣ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ, Η Εβραϊκή παρουσία στις Σέρρες μέχρι το ολοκαύτωμα	359
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΡΙΤΖΑΛΕΟΣ, Εβραϊκές συνοικίες στις Σέρρες από το Τανζιμάτ μέχρι την οικονομική κρίση στο Μεσοπόλεμο, 1839-1929	379
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ, Σέρρες, μέρες του 1891: διαφωνίες παραγόντων της Ελληνικής Κοινότητας ως προοίμιο του «Κοινοτικού ζητήματος»	401
ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Ν. ΚΕΚΡΙΔΗΣ, Εκπαιδευτική κινητικότητα στον άξονα Σερρών-Μελενίκου	409

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ, Η εκπαίδευση των γυναικών στις Σέρρες (19 ^{ος} αιώνας-1914): ριζοσπαστικές τάσεις και χαρακτηριστικά	423
ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΜΠΑΚΑΣ, Εκπαιδευτικά ζητήματα των Σερρών κατά το β' μισό του 19 ^{ου} αιώνα. Ο Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Σερρών και τα προβλήματα λειτουργίας του	439
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΟΥΝΟΥΠΗΣ, Η μουσική αγωγή στα εκπαιδευτήρια της πόλης των Σερρών κατά την περίοδο 1872-1934. Πληροφορίες και ειδήσεις	469

Β' ΤΟΜΟΣ

ΣΙΔΗΡΟΥΛΑ ΖΙΩΓΟΥ-ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΥ, Αικατερίνη Λασκαρίδου (1842-1916) και Δημήτριος Καλαμπακίδης (1813;-1878): δύο πρωτοπόροι παιδαγωγοί και εκπαιδευτικοί από το Μελένικο	489
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, Περί των εκπαιδευτικών ερίδων εις Σέρρας (1882-1883)	509
ΜΑΡΙΑ ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗ, Η εκπαιδευτική δραστηριότητα στις Σέρρες στα τέλη του 19 ^{ου} αιώνα: ιδιωτική πρωτοβουλία και κρατική πολιτική	517
DRAGICA JANKOVIĆ-MOUGKRAKIS, The Serbian School in Serres at the end of the 19 th century	529
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ, Η δράση του Νηπιακού Επιμελητηρίου Μελά στο σαντζάκι των Σερρών (αρχές 20 ^{ου} αιώνα)	541
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Φ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ - ΖΑΦΕΙΡΟΥΛΑ ΚΑΓΚΑΛΙΔΟΥ, Η Μαρία Αμαριώτου και το Διδασκαλείο Σερρών	551
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΘ. ΦΡΑΓΓΕΔΑΚΗΣ, Αγροτικές Μεταβατικές Οικοκυρικές Σχολές (Α.Μ.Ο.Σ.) του νομού Σερρών (1944-1979): θεσμός εκπαίδευσης και κατάρτισης	561
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ, Οι αναφορές των Επιθεωρητών Δημοτικής Εκπαίδευσης για τις Α' και Β' εκπαιδευτικές περιφέρειες των Σερρών μέσω των Γενικών Απολογιστικών Εκθέσεων τους, περιόδου 1948-1972	575
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΝΟΒΑΣ, Τα μετόχια Γενίκοι, Αγιασμά(ι), Προβίστα της Μονής Παντοκράτορος Αγίου Όρους στην περιοχή των Σερρών	593
ΤΖΟΥΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ-ΠΑΤΣΗ, Η οικιστική δομή των αγροτικών οικισμών του νομού Σερρών	629
ΕΥΔΟΚΙΑ ΡΑΝΤΟΥ, Ανασχεδιάζοντας την πόλη μετά την καταστροφή. 1914: το πρώτο ελληνικό σχέδιο των Σερρών	643

ΚΙΚΗ ΚΑΥΚΟΥΛΑ, Μια ευρωπαϊκή πόλη από Ευρωπαίους αρχιτέκτονες. Οραματισμός και τεχνογνωσία στην ανοικοδόμηση της Τζουμαγιάς Σερρών μετά το 1918	681
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ, Ο υδροηλεκτρικός σταθμός Νάσιουτζικ και ο μηχανικός Γεώργιος Η. Παπάζογλου	703
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΔΑΔΑΚΗ, Η μεταβυζαντινή εκκλησιαστική αρχιτεκτονική στην περιοχή των Σερρών	717
ΝΙΚΟΛΑΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, Η Βιβλιοθήκη της Μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών: οι χώροι στέγασής της	741
ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, Τα χαμάμι στην πόλη των Σερρών	759
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Π. ΑΛΕΞΑΚΗΣ, Πέτρινα στρογγυλά κτίσματα γεωργοκτηνοτροφικής χρήσης στην ορεινή περιοχή Σερρών. Συγκριτική προσέγγιση	785
ΛΙΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ-ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Το χρονικό της κατασκευής της Εθνικής Τράπεζας στην πλατεία Ελευθερίας Σερρών	811
ΑΛΕΞΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ - ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥΤΗΣ, Ο εκλεκτικισμός στην πόλη των Σερρών. Τα κτίρια του Μεσοπολέμου	837
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΑΧΙΝΟΖΗΣ, Περί των ονομάτων των Σερραίων (19 ^{ος} αιώνας-1913). Το επώνυμο Νταρνάκας	847
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΠΥΡΕΛΗ, Το περιοδικό <i>Γιατί</i> . Μια περίπτωση πολιτισμικής παρέμβασης στο χώρο των Σερρών στη δεκαετία του '70.....	857
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ, Μελοποιημένα άσματα προς τιμή Ιεραρχών της Μητροπόλεως Σερρών από το ανέκδοτο χειρόγραφο του πρωτοψάλτη Σερρών Παναγιώτη Παπα-Αγγελίδη (1837-1907)	875
ALEXANDRA TRIFONOVA, Μεταβυζαντινά κειμήλια αργυροχοΐας και μικροτεχνίας από την πόλη των Σερρών και τη μονή του Τιμίου Προδρόμου στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο της Σόφιας	889
ΕΥΘΥΜΙΟΣ Ν. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ, Φορητές εικόνες του Διονυσίου του εκ Φουρνά των Αγράφων και του εργαστηρίου του στις Σέρρες	911
ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΣΑΜΣΑΡΗΣ, Η εικονογραφία του αγίου Γεωργίου του Νέου (ή Φουστανελά) στην όψιμη μεταβυζαντινή ζωγραφική της περιοχής των Σερρών	933
ΑΡΤΕΜΙΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Γενικά Συμπεράσματα	985

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με έκδηλη χαρά και ικανοποίηση -έστω και με χρονική καθυστέρηση- παραδίδεται στη σερραϊκή -και όχι μόνο- κοινωνία το δίτομο έργο των επίσημων Πρακτικών του Β΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου του Δήμου Σερρών, με τίτλο: «Οι Σέρρες και η περιοχή τους, από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή», το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του έτους 2006, επί δημαρχίας του κ. Ιωάννη Μουσιάδη.

Στις σελίδες του φιλοξενούνται ανακοινώσεις καταξιωμένων επιστημόνων, οι οποίες υπηρετούν την ιστορική αλήθεια για τον τόπο μας, με αντικειμενική τεκμηρίωση και με πληθώρα αναφορών και παραπομπών σε πηγές και αρχειακό υλικό. Η ενδιαφέρουσα και πλούσια θεματολογία των περιλαμβανόμενων ανακοινώσεων του εν λόγω Συνεδρίου καλύπτει ποικίλα θέματα πολιτικής-κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας, εκκλησίας-κοινοτήτων-εκπαίδευσης, οικιστικής-πολεοδομικής οργάνωσης, μνημειακής-λαϊκής αρχιτεκτονικής, γλώσσας-λογοτεχνίας-μουσικής-εικαστικών.

Η σημερινή δημοτική Αρχή, συνεπής στο χρέος της απέναντι στους δημότες και την επιστημονική κοινότητα, συνεχίζει την έρευνα, συγκέντρωση, καταγραφή, διαφύλαξη και προβολή του τοπικού ιστορικού και πολιτιστικού μας θησαυρού. Θεωρεί ευτυχές γεγονός την έκδοση των πολυσέλιδων Πρακτικών του Β΄ Συνεδρίου και την ταυτόχρονη παρουσίασή τους στην έναρξη του Γ΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, με την ευκαιρία του εορτασμού των 100 χρόνων (1913-2013) από την απελευθέρωση της πόλης και της ευρύτερης περιοχής των Σερρών.

Οφείλω να ευχαριστήσω όλους τους συντελεστές της ογκωδέστατης δίτομης έκδοσης των Πρακτικών, πρωτίστως όμως τους επιμελητές και διορθωτές των κειμένων, εκπαιδευτικούς δρ. Πέτρο Σαμσάρη, δρ. Γεώργιο Πάσχο και Κωνσταντίνο Τσαλαπάτη για την προσεγμένη, πολύμοχθη και αφιλοκερδή εργασία τους. Ευχαριστίες εκφράζω επίσης, από τη θέση αυτή στα μέλη των δύο Επιτροπών του Β΄ Συνεδρίου, ιδίως όμως στην Σεραϊά Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής κα Άρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακού, καθηγήτρια της Νεότερης Ιστορίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. για την επιστημονική της συνεισφορά και καθοδήγηση.

Θεωρώ επίσης, καθήκον μου να ευχαριστήσω δημόσια, τους Προέδρους και τα Δ.Σ των επιχειρήσεων: Συνεταιριστικής Τράπεζας Σερρών και Θέρμης Σερρών Α.Ε, με την αποκλειστική ευγενική χορηγία των οποίων πραγματοποιήθηκε η έκδοση των πρακτικών αυτών, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή.

Εύχομαι τα Πρακτικά αυτά να γίνουν «κτήμα εσαεί» όλων των Σερ-

ραίων. Να αποτελέσουν διδακτικό οδηγό ιστορικής αυτοσυνειδησίας, αναφορά για περαιτέρω ιστορική διερεύνηση από κάθε επιστήμονα και ερευνητή, πόνημα μελέτης στις βιβλιοθήκες και αδιαμφισβήτητο τεκμήριο της Τοπικής μας Ιστορίας.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ
Δήμαρχος Σερρών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

Επίσημη τελετή έναρξης, στο Συνεδριακό Κέντρο του Τ.Ε.Ι. Σερρών

Προεδρείο: Ι. Μουσιιάδης, Α. Ξανθοπούλου, Δ. Σαμσάρης

- 18.30-19.10: *Χαιρετισμοί - Προσφωνήσεις*
- Δημάρχου Σερρών & προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου κ. Ιωάννη Μουσιιάδη
  - Εκπροσώπου του Σεβασμιότατου μητροπολίτη Σερρών & Νιγρίτης κ. Θεολόγου
  - Αντινομάρχη Σερρών κ. Γ. Καρδάκου.
- 19.10-19.15: *Κήρυξη έναρξης του Συνεδρίου από τον Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας κ. Γ. Τσιότρα.*
- 19.15-19.30: *Απόδοση τιμής με την απονομή του μεταλλίου της πόλης των Σερρών στον Σερραίο καθηγητή και πρόεδρο του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης κ. Δημήτριο Σαμσάρη.*
- 19.30-19.50: *Εναρκτήρια ομιλία από τον τιμώμενο καθηγητή κ. Δ. Σαμσάρη.*
- 19.50-20.30: *Τοπική παραδοσιακή μουσική από τους μαθητές του Μουσικού Σχολείου Σερρών υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Χρ. Καραμάνη.*
- 20.30: *Εγκαίνια εκθέσεων:*
- Έκθεση αρχαιακού υλικού από τα Γ.Α.Κ.- Αρχαία Ν. Σερρών με θέμα: «Οι Σέρρες του 20^{ου} αιώνα. Φωτογραφίες - έντυπα».
  - Έκθεση αρχαιακού υλικού από την εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» από την αρχιτέκτονα μηχανικό κ. Θάλεια Καραφύλλη.
  - Έκθεση ζωγραφικής και φωτογραφίας με θέμα: «Τα Σέρρες που χάθηκαν» από το ζωγράφο-ερευνητή Χριστόφορο Μελλίδη.

Παρουσίαση εναρκτήριας τελετής από τον Κ. Τσαλαπάτη.

ΠΕΜΠΤΗ 6 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

Πρωινή Συνεδρία

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Προεδρείο: Α. Ξανθοπούλου, Μ. Kiel, Γ. Πάσχος

- 9.00-9.20: GORDANA BLAGOJEVIĆ, Οι Σέρρες και οι γύρω περιοχές στη σερβική ιστοριογραφία από την εποχή των τουρκικών κατακτήσεων έως και το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα.
- 9.20-9.40: DEAN SAKEL, Manuscripts of the Chronicle of 1570 from the Region of Serres.
- 9.40-10.00: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΖΑΚΙΩΤΗΣ, Οι πρώτοι αντιπρόσωποι ξένων κρατών στις Σέρρες (τέλη 18^{ου}-αρχές 19^{ου} αιώνα): άνθρωποι στη δίνη του πολιτικού και οικονομικού ανταγωνισμού.
- 10.00-10.20: CONSTANTIN JORDAN, A Point of Observation of the Serres Region at the beginning of the XXth Century. Romania's General Consulate in Salonika (δεν ανακοινώθηκε).
- 10.20-10.40: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ, Ο Μακεδονικός αγώνας στο νομό Σερρών από τα αρχεία του Ελληνικού Υποπροξενείου Σερρών και από τα ανέκδοτα απομνημονεύματα Σερραίων Μακεδονομάχων.
- 10.40-11.00 : *Συζήτηση*
- 11.00-11.15 : *Διάλειμμα*

Προεδρείο: Γ. Πάσχος, D. Sakel, H. Veli Aydin

- 11.15-11.35: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, «Ήταν δύσκολα εκείνα τα χρόνια...». Προφορικές μαρτυρίες βλαχόφωνων από την ομηρία τους στο Ποζάρεβατς της Σερβίας.
- 11.35-11.55: ΕΛΠΙΔΑ Κ. ΒΟΓΛΗ, Τα ιδεολογικά ερείσματα του βενιζελισμού στις Σέρρες του Μεσοπολέμου: από την προοπτική του αστικού εκσυγχρονισμού στην πολιτική πράξη.
- 11.55-12.15: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΛΥΚΟΥΡΙΝΟΣ, Η εγκύκλιος της 9^{ης} Μαΐου 1941 και η δίωξη του Μητροπολίτη Σερρών και Νιγρίτης Κωνσταντίνου Μεγρέλη από την Ιερά Σύνοδο και το Δικαστήριο Δωσιλόγων, 1945-1946.
- 12.15-12.35: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΙΔΗΣ - ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΛΙΝΤΖΟΓΛΟΥ, Στοιχεία για τη δράση των αντιπάλων στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στο νομό Σερρών από αρχειακές πηγές του «Εθνικού Στρατού», 1946-1949.
- 12.35-12.55 : *Συζήτηση*

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- 12.55-13.15: ANASTASIOS M. TAMIS, Η μετανάστευση και εγκατάσταση των Σερραίων στην Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία (δεν ανακοινώθηκε).
- 13.15-13.35: JOVANKA DJORDJEVIĆ-JOVANOVIĆ, Έλληνες απόδημοι από την Τζουμαγιά στη Σερβία.
- 13.35-13.55: ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΠΕΛΑΓΙΔΗΣ, Το προσφυγικό πρόβλημα του νομού Σερρών στη βενιζελική τετραετία 1928-1932. Η περίπτωση των παραμεθόριων προσφυγικών οικισμών και των οργανωμένων προσφυγικών φορέων.
- 13.55-14.15: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΖΑΧΟΣ, Όψεις της κοινωνικής ιστορίας των ρομικών ομάδων του νομού Σερρών και η σχέση τους με την επίσημη εκπαίδευση του ελληνικού κράτους (1880-1940).

14.15-14.35 : Συζήτηση

Απογευματινή Συνεδρία

Προεδρεία: Ευ. Πελαγίδης, J. Djordjević-Jovanović, Κ. Σιαμάκης

- 17.10-17.30: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΟΖΙΚΑΣ, Εσωτερική μετανάστευση και συγκρότηση της τοπικής ταυτότητας σε συνθήκες νεωτερικότητας.
- 17.30-17.50: ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ, Η μετανάστευση από το νομό Σερρών στη δεκαετία του 1960. Κοινωνικές και οικονομικές όψεις (δεν ανακοινώθηκε).
- 17.50-18.10: MACHIEL KIEL, Population, Settlement and Economy of Serres from the late-Byzantine Period to the 19th century according to little-known or unused ottoman administrative records.
- 18.10-18.30: HEATH W. LOWRY, The Urban Organization, Economy and Population of Ottoman Serres (Siroz), 1383-1530 (δεν ανακοινώθηκε).

18.30-18.50 : Συζήτηση

18.50-19.05 : Διάλειμμα

Προεδρεία: Ευ. Πελαγίδης, J. Djordjević-Jovanović, Κ. Πανοπούλου

- 19.05-19.20: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ, Οικονομικά δεδομένα της περιοχής των Σερρών κατά την πρώιμη τουρκοκρατία (15^{ος} αιώνας).
- 19.20-19.40: HACI VELI AYDIN, History of Tobacco Cultivation in Serres and its Periphery in 18th century.

- 19.40-20.00: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΑΜΑΚΗΣ, Καλλιέργειες και εκτροφές εισηγμένες στην περιοχή των Σερρών μετά την οθωμανική κατάκτηση.
- 20.00-20.20: ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗ, Προσδοκίες και όρια στην εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής στο νομό Σερρών κατά τον Μεσοπόλεμο.
- 20.20-20.40: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΣΧΟΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΙΟΒΑΝΗΣ, Τα λιγνιτωρυχεία του νομού Σερρών πριν και μετά το 1950.
- 20.40-21.00 : *Συζήτηση*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

Γ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ-ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πρωινή Συνεδρία

Προεδρεία: Π. Μιχαηλάρης, Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, Ι. Καραβασίλης

- 9.00-9.20: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Με το Γεννάδιο Σχολάριο το 1470 στις Φέρες.
- 9.20-9.40: π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ, Ανέκδοτες επιστολές του Σερρών Ιακώβου (1846-1860).
- 9.40-10.00: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΟΥΓΚΡΑΚΗΣ, Ελληνοσερβικές εκκλησιαστικές και διπλωματικές αντιπαραθέσεις στις Σέρρες κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα.
- 10.00-10.20: ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ, Η Εβραϊκή παρουσία στις Σέρρες μέχρι το ολοκαύτωμα.
- 10.20-10.40: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΡΙΤΖΑΛΕΟΣ, Εβραϊκές συνοικίες στις Σέρρες από το Τανζιμάτ μέχρι την οικονομική κρίση στο Μεσοπόλεμο, 1839-1929.
- 10.40-11.00: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ, Σέρρες, μέρες του 1891: διαφωνίες παραγόντων της Ελληνικής Κοινότητας ως προοίμιο του «Κοινοτικού ζητήματος».
- 11.00-11.20 : *Συζήτηση*
- 11.20-11.35 : *Διάλειμμα*

Προεδρεία: Δ. Αποστολόπουλος, D. Janković-Mougrakis, Ν. Γιοβάνης

- 11.35-11.55: ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Ν. ΚΕΚΡΙΔΗΣ, Εκπαιδευτική κινητικότητα στον άξονα Σερρών-Μελενίκου.

- 11.55-12.15: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ, Η εκπαίδευση των γυναικών στις Σέρρες (19^{ος} αιώνας-1914): ριζοσπαστικές τάσεις και χαρακτηριστικά.
- 12.15-12.35: ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΜΠΑΚΑΣ, Εκπαιδευτικά ζητήματα των Σερρών κατά το β' μισό του 19^{ου} αιώνα. Ο Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Σερρών και τα προβλήματα λειτουργίας του.
- 12.35-12.55: ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΟΥΝΟΥΠΗΣ, Η μουσική αγωγή στα εκπαιδευτήρια της πόλης των Σερρών κατά την περίοδο 1872-1934. Πληροφορίες και ειδήσεις.
- 12.55-13.15: ΣΙΔΗΡΟΥΛΑ ΖΙΩΓΟΥ-ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΥ, Αικατερίνη Λασκαρίδου (1842-1916) και Δημήτριος Καλαμπακίδης (1813;-1878): δύο πρωτοπόροι παιδαγωγοί και εκπαιδευτικοί από το Μελένικο.
- 13.15-13.35: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, Περί των εκπαιδευτικών ερίδων εις Σέρρας (1882-1883).
- 13.35-13.55 : *Συζήτηση*

Απογευματινή Συνεδρία

Προεδρείο: Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, Ευ. Κεκριδής, Ι. Τσαρούχας

- 17.30-17.50: ΜΑΡΙΑ ΚΟΤΖΑΜΠΑΣΗ, Η εκπαιδευτική δραστηριότητα στις Σέρρες στα τέλη του 19^{ου} αιώνα: ιδιωτική πρωτοβουλία και κρατική πολιτική.
- 17.50-18.10: DRAGICA JANKOVIĆ-MOUGKRAKIS, The Serbian School in Serres at the end of the 19th century.
- 18.10-18.30: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΜΙΧΑΗΛΑΡΗΣ, Η δράση του Νηπιακού Επιμελητηρίου Μελά στο σαντζάκι των Σερρών (αρχές 20^{ου} αιώνα).
- 18.30-18.50: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Φ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ - ΖΑΦΕΙΡΟΥΛΑ ΚΑΓΚΑΛΙΔΟΥ, Η Μαρία Αμαριώτου και το Διδασκαλείο Σερρών.
- 18.50-19.10: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΘ. ΦΡΑΓΓΕΔΑΚΗΣ, Αγροτικές Μεταβατικές Οικονομικές Σχολές (Α.Μ.Ο.Σ.) του νομού Σερρών (1944-1979): θεσμός εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- 19.10-19.30: ΙΩΑΝΝΗΣ Ι. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗΣ, Οι αναφορές των Επιθεωρητών Δημοτικής Εκπαίδευσης για τις Α' και Β' εκπαιδευτικές περιφέρειες των Σερρών μέσω των Γενικών Απολογιστικών Εκθέσεών τους, περιόδου 1948-1972.
- 19.30-19.50 : *Συζήτηση*

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

Δ. ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ-ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Πρωινή Συνεδρία

Προεδρεία: Α. Γερόλυμπου, Αμ. Στεφανίδου, Λ. Θεοδωρίδου

- 09.00-09.20: ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΟΝΟΒΑΣ, Τα μετόχια Γενίλιοϊ, Αγιασμάτ(ι), Πραβίστα της Μονής Παντοκράτορος Αγίου Όρους στην περιοχή των Σερρών.
- 09.20-09.40: ΤΖΟΥΛΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ-ΠΑΤΣΗ, Η οικιστική δομή των αγροτικών οικισμών του νομού Σερρών.
- 09.40-10.00: ΕΥΔΟΚΙΑ ΡΑΝΤΟΥ, Ανασχεδιάζοντας την πόλη μετά την καταστροφή. 1914: το πρώτο ελληνικό σχέδιο των Σερρών.
- 10.00-10.20: ΚΙΚΗ ΚΑΥΚΟΥΛΑ, Μια ευρωπαϊκή πόλη από Ευρωπαίους αρχιτέκτονες. Οραματισμός και τεχνογνωσία στην ανοικοδόμηση της Τζουμαγιάς Σερρών μετά το 1918.
- 10.20-10.40: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ, Ο υδροηλεκτρικός σταθμός Νάσιουτζικ και ο μηχανικός Γεώργιος Η. Παπάζογλου.
- 10.40-11.00 : *Συζήτηση*
- 11.00-11.15 : *Διάλειμμα*

Ε. ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ-ΛΑΪΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Προεδρεία: Ευ. Τσιγαρίδας, Κ. Καυκούλα, Π. Σαμσάρης

- 11.15-11.35: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΔΑΔΑΚΗ, Η μεταβυζαντινή εκκλησιαστική αρχιτεκτονική στην περιοχή των Σερρών.
- 11.35-11.55: ΝΙΚΟΛΑΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ, Η Βιβλιοθήκη της Μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών: οι χώροι στέγασής της.
- 11.55-12.15: ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, Τα χαμάμ στην πόλη των Σερρών.
- 12.15-12.35: ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Π. ΑΛΕΞΑΚΗΣ, Πέτρινα στρογγυλά κτίσματα γεωργοκτηνοτροφικής χρήσης στην ορεινή περιοχή Σερρών. Συγκριτική προσέγγιση.
- 12.35-12.55: ΛΙΛΑ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ-ΣΩΤΗΡΙΟΥ, Το χρονικό της κατασκευής της Εθνικής Τράπεζας στην πλατεία Ελευθερίας Σερρών.
- 12.55-13.15: ΑΛΕΞΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ - ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥΤΗΣ, Ο Εκλεκτικισμός στην πόλη των Σερρών. Τα κτίρια του Μεσοπολέμου.

13.15-13.35: Συζήτηση

Απόγευμα (ελεύθερο)

Επισκέψεις στην ιερά μονή Τιμίου Προδρόμου Σερρών και στα Λαογραφικά Μουσεία της πόλης.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

ΣΤ. ΓΛΩΣΣΑ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ-ΜΟΥΣΙΚΗ-ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Πρωινή Συνεδρία

Προεδρείο: Χ. Χατζητάκη-Καψωμένου, Γ. Βελένης, Κ. Παπακυριάκου

10.30-10.50: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΑΧΙΝΟΖΛΗΣ, Περί των ονομάτων των Σερραίων (19^{ος} αιώνας-1913). Το επώνυμο Νταρνάκας.

10.50-11.10: ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΠΥΡΕΛΗ, Το περιοδικό *Γιατί*. Μια περίπτωση πολιτισμικής παρέμβασης στο χώρο των Σερρών στη δεκαετία του '70.

11.10-11.30: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ, Μελοποιημένα άσματα προς τιμή Ιεραρχών της Μητροπόλεως Σερρών από το ανέκδοτο χειρόγραφο του πρωτοψάλτη Σερρών Παναγιώτη Παπα-Αγγελίδη (1837-1907).

11.30-11.50: ALEXANDRA TRIFONOVA, Μεταβυζαντινά κειμήλια αργυροχοΐας και μικροτεχνίας από την πόλη των Σερρών και τη μονή του Τιμίου Προδρόμου στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο της Σόφιας.

11.50-12.10: ΕΥΘΥΜΙΟΣ Ν. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ, Φορητές εικόνες του Διονυσίου του εκ Φουρνά των Αγράφων και του εργαστηρίου του στις Σέρρες.

12.10-12.30: ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΣΑΜΣΑΡΗΣ, Η εικονογραφία του αγίου Γεωργίου του Νέου (ή Φουστανελά) στην όψιμη μεταβυζαντινή ζωγραφική της περιοχής των Σερρών.

12.30-12.50: Συζήτηση

12.50-13.20 : Διαπιστώσεις-Συμπεράσματα

Σύνοψη από την πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής καθηγήτρια κα Άρτεμη Ξανθοπούλου-Κυριακού.

13.20 : Λήξη από τον κ. Ευθ. Τζιώνη, πρόεδρο της Δ.Ε.Π.Κ.Α. Σερρών, ως εκπρόσωπο του Δημάρχου Σερρών και προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου κ. Ιωάννη Μωυσιάδη.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ

Τω εντιμοτάτω κυρίω Ιωάννη Μουσιάδη, Δημάρχω Σερρών, τέκνω της ημών Μετριότητος εν Κυρίω αγαπητώ, χάριν και ειρήνην παρά Θεού.

Η αγαπητή πόλις των Σερρών παλαιόθεν συνδέεται πνευματικώς μετά της καθ' ημάς μητρός Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας και ως υπό την πνευματικήν αυτής φροντίδα και δικαιοδοσίαν τυγχάνουσα αλλά και ως παρασχούσα Οικουμενικούς Πατριάρχας, άνδρας μεγαθύμους, εκείσε διακονήσαντας πρότερον ως Μητροπολίτας, όθεν, μετά πολλής της ικανοποιήσεως εδεξάμεθα την τιμητικήν πρόσκλησιν του υφ' υμάς φιλοπροόδου Δήμου δι' ης ανακοινούτε τη Εκκλησία την διοργάνωσιν του επιστημονικού Συνεδρίου με το λίαν ενδιαφέρον θέμα: «Η πόλις των Σερρών και η ευρύτερα περιοχή από την οθωμανικήν κατάκτησιν εις τους συγχρόνους καιρούς» και με εκλεκτούς επιστήμονας εισηγητάς κατά μήνα Απρίλιον του επομένου έτους 2006.

Μη δυνάμενοι να παρασιώμεν προσωπικώς, ως θα επεθυμούμεν, από της Βασιλευούσης και του μαρτυρικού Φαναρίου αποστέλλομεν τον μικρόν τούτον Πατριαρχικόν ημών χαιρετισμόν και εκφράζοντες τα εκ καρδιάς συγχαρητήρια διά την ως άνω ωραίαν ιστορικήν και πολιτιστικήν εκδήλωσιν του αγαπητού Δήμου υμών, δι' ης πολλάί ιστορικάί πτυχαί της μακροχρονίου ταύτης περιόδου ασφαλώς μετ' επιστημοσύνης θα φωτισθούν και προβλήματα μεθ' ιστορικής θεμελιώσεως θα διαλευκανθούν, καταστέφομεν πάντας, εισηγητάς, διοργανωτάς και συμμετέχοντας κυρίους συνέδρους διά των πατριικών ευχών και ευλογιών της ημετέρας Μετριότητος εις καρποφόρον αποτέλεσμα των εργασιών και προσπορισμόν πολλών θετικών συμπερασμάτων διά το μέλλον της φιλοχρίστου, ευάνδρου και αγαπητής πόλεως και περιοχής των Σερρών την οποίαν ητυχήσαμεν να επισκεφθώμεν.

Η δε χάρις και το έλεος του Κυρίου είησαν μετά πάντων υμών τέκνα αγαπητά και αδελφοί εν Χριστώ.

*Ο Κωνσταντινουπόλεως ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
Οικουμενικός Πατριάρχης*

Με ιδιαίτερη τιμή απευθύνομαι διά του παρόντος σε όλους σας που συμμετέχετε στο Β' αυτό Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του Δήμου Σερρών και εκφράζω τα αισθήματα της ψυχής μου που είναι αισθήματα επαίτου και χαράς, γιατί το θέμα σας είναι εξόχως σημαντικό για τον τόπο: «Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή».

Πολλές πλευρές, πολλές ιστορικές στιγμές και πολλές και διαφορετικές μορφές τω όντι φυλάσσονται στις σελίδες του μακρόχρονου αυτού βίου της όμορφης πόλης της μακεδονικής γης των Σερρών. Να φέρει στη μνήμη του ο καθένας μας τη μεγάλη μορφή του Αρχιστρατήγου Εμμανουήλ Παπά, του αγνού αυτού πατριώτου, που διέθεσε την περιουσία του, όλο του το είναι για το Έθνος, την προσφορά σε θυσίες αίματος των νεομαρτύρων ως του Ιωάννου του Σερραίου και του ιερομάρτυρος Νικήτα του Νέου και άλλων Πατριαρχών, ιεραρχών, κληρικών και μοναχών. Να αναβαπτισθεί ο καθένας μας στο αδούλωτο φρόνημα των κατοίκων αυτής της πόλης προστά στις τόσο στυγνές προκλήσεις της τουρκικής θηριωδίας των αιώνων εκείνων.

Και σε τόσα και τόσα έχει κανείς να εντροφήσει που η Ιστορία διακρατεί και περιμένει τον ερευνητή και μελετητή της. Κάθε ιδιαίτερο τοπωνύμιο κρύβει ιστορία, ήθη, έθιμα. Μα, και οι ναοί, τα μοναστήρια και τα άλλα πολιτιστικά μνημεία έχουν λόγο να μας πουν, έχουν διηγήσεις να μας διηγηθούν, αλήθειες και γεγονότα ζωής. Όλα αυτά συνθέτουν αυτό που εύστοχα αποκαλούμε εμείς οι Νεοέλληνες «θύμισες της Ρωμιωσύνης», θα το έλεγα διαφορετικά «ιστορική μνήμη της Ελληνορθοδοξίας μας». Και σ' αυτό το γεγονός, το τόσο σπουδαίο, το πνευματικό μέγεθος της ιστορικής μνήμης αξίζει όλοι μας ως άλλο σχολείο να μαθητεύουμε.

Σήμερα, που ενίοτε παραδίδουμε μέσα στην υλιστική νοοτροπία μας ό,τι ωραιότερο και ό,τι πολυτιμότερο έχουμε στον όλεθρο της λησμονιάς, της συνειδητής μα και αφελούς λήθης, είναι απόλυτος μα και επιτακτική ανάγκη και απ' αυτό το σημαντικό σας Συνέδριο να διατρανωθεί ότι δεν πουλάμε την ιστορία, τα ήθη, τα έθιμα, την παράδοσή μας, δεν ξεχνάμε τα δάκρυα των προγόνων μας, δεν διαγράφουμε το κρυφό σχολειό, δεν ατιμάζουμε τις εκκλησιαστικές και εθνικές προσωπικότητες, δεν υποδουλωνόμαστε σε ό,τι το ψεύτικο και το ξενόφερτο, αλλά εξυψώνουμε και καλλιεργούμε ό,τι το ελληνικό, το αυθεντικό, το προερχόμενο από την κλασική εποχή, τη βυζαντινή, μεταβυζαντινή και νεωτέρα, το χριστιανικό, ορθόδοξο, το αληθινό μα και το βεβαπτισμένο στην αγία πίστη της Εκκλη-

σίας μας.

Και στο σημείο αυτό θα ήθελα με την ευκαιρία του Διεθνούς αυτού Επιστημονικού Συνεδρίου να υπενθυμίσω και το μη εισέτι τακτοποιηθέν, ως έδει, ζήτημα της αρπαγής, δυστυχώς, από γείτονές μας των ιερών κειμηλίων της Ιεράς Μονής του Τιμίου Προδρομού και της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών. Ευχή εκφράζω. Κι εσείς να το διατυπώσετε αρμοδίως ότι αυτή η ασεβής και παράνομος πράξις θα πρέπει να τύχει επανορθώσεως, δηλαδή, τα ιερά κειμήλια να επιστρέψουν στους φυσικούς χώρους τους και στην από αιώνων ελληνική ιδιοκτησία.

Οι Σέρρες αξίζει να προοδεύσουν έτι περισσότερο και να δουν τα παιδιά μας ημέρες ευημερίας και ευτυχίας. Όλοι το ευχόμεθα αυτό, γιατί και η θέσις των είναι εξόχως σημαντική στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο με τις διαγραφόμενες νέες προοπτικές. Ωστόσο, αυτή η επί τα βελτίω προαγωγή αξίζει να εναρμονίζεται και με την ένδοξη ιστορία του τόπου. Τί να τον κάνεις τον πλούσιο Σερραίο χωρίς ανθρώπινη ψυχή; Τί να το κάνεις να 'χεις, όπως έλεγε ο Κοσμάς ο Αιτωλός, βρύσες και ποτάμια και να αγνοείς τον Κύριον του παντός και Θεόν σου; Τί να το κάνεις να 'χεις ωραία σπίτια μα δίχως όμορφες ψυχές; Γι' αυτό, μην αφεθείτε στη συρρίκνωση της ιστορικής μνήμης που ως άλλο σαράκι κατατρώγει τις ευγενείς καρδιές. Μην επιτρέψετε τη λήθη, τη διάβρωση, το μηδενισμό των ιδανικών της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού. Μέσα στην πανσπερμία των εθνών και των γειτονικών λαών, εξασφαλίσατε την επιβίωσή σας με πνεύμα καταλλαγής, ειρήνης και σωφροσύνης. Ζήστε με τα διδάγματα της ιστορικής μνήμης του τόπου σας και είμαι βέβαιος ότι κάθε Σερραίος και Σερραία θα το κάνει αυτό, θα το υιοθετήσει, γιατί καλώς έχετε διδαχθεί ότι «ουκ επ' άρτω μόνον ζήσεται άνθρωπος».

Και με τις σκέψεις αυτές σφίγγω το χέρι του καθενός σας και εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου σας, αναμένοντας και τα πορίσματα και προς ιδικήν μου ενημέρωσιν και γνώσιν.

Ο Πανάγαθος Θεός να σας ευλογεί.

Μετ' ευχών διαπύρων
ο Αρχιεπίσκοπος
† ο Αθηνών ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

*Πανασιολογιότατε, εκπρόσωπε του Σεβασμιωτάτου,
Αξιότιμε κ. Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρ. Μακεδονίας,
Κύριε βουλευτά,
Εκπρόσωπε του κ. Νομάρχου,
Εκπρόσωπε του Ταξιάρχου,
Λοιπές πολιτικές και δικαστικές Αρχές
Κυρίες και κύριοι,*

Η γνώση της ιστορίας του τόπου που μεγαλώσαμε και ζούμε είναι ένα πολύτιμο εργαλείο κατανόησης και ερμηνείας του σήμερα, δηλαδή ένας χρήσιμος οδηγός για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό του αύριο. Θέλω να πω με άλλα λόγια και να επισημάνω ότι όσο καλύτερα γνωρίζουμε το παρελθόν μας τόσο πιο εύκολα μπορούμε να αξιοποιήσουμε το παρόν, για να αναδομήσουμε το μέλλον.

Είναι ευεξήγητη, λοιπόν, η χαρά μου για το γεγονός ότι έφτασε η ώρα να ξεκινήσουν οι εργασίες του Β΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου με θέμα: «Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή», που διοργανώνει ο Δήμος Σερρών, μέσω της Δ.Ε.Π.Κ.Α.

Το Συνέδριο αυτό αποτελεί συνέχεια εκείνου το οποίο διοργανώθηκε πριν από δεκατρία χρόνια και αφορούσε τις Σέρρες και την περιοχή τους από την αρχαία στη μεταβυζαντινή κοινωνία.

Ένα πλήθος καταξιωμένων ιστορικών και μελετητών επιστημόνων από την Ελλάδα και το εξωτερικό θα καταθέσουν το μόχθο της μελέτης και των ερευνών τους για σημαντικούς τομείς της Τοπικής μας Ιστορίας. Τους ευχαριστούμε για τη συμμετοχή τους στο Συνέδριο και υποδεχόμαστε με χαρά και φιλόξενη διάθεση στην πόλη μας όσους έρχονται από άλλα μέρη.

Γνωρίζοντας ότι η διεξαγωγή ενός πετυχημένου Συνεδρίου αποτελεί την τελική φάση μιας πολύχρονης και επίπονης προσπάθειας, η οποία ξεκινά από τη στιγμή της απόφασης που έλαβε η Δημοτική Αρχή για τη διοργάνωσή του, θέλω να ευχαριστήσω τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής για τις προσπάθειές τους να διοργανωθεί ένα άρτιο από κάθε άποψη Συνέδριο. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω την πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής κα Άρτεμη Ξανθοπούλου-Κυρικού και τα λοιπά μέλη της Επιτροπής αυτής, που όλοι τους είναι διακεκριμένοι ακαδημαϊκοί και που με υπευθυνότητα και δεοντολογία αξιολόγησαν τις περιλήψεις των ανακοινώσεων που θα γίνουν τις ημέρες αυτές, προσδίδοντας στο Συνέδριο την επιστημονική του

εγκυρότητα.

Το πολύτιμο υλικό των εισηγήσεων-ανακοινώσεων θα αποτελέσει το περιεχόμενο της έκδοσης των Πρακτικών του Β΄ Συνεδρίου, ώστε η ιστορία της περιοχής μας να γίνει κτήμα όλων των Σερραίων και όλων όσων ενδιαφέρονται να μελετήσουν αυτήν την ιστορία.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και όλους εσάς, αγαπητές κυρίες και κύριοι, που με την παρουσία σας επισφραγίζετε την επιτυχία του Συνεδρίου, πιστοποιώντας την αναγνώριση της σημαντικότητάς του.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ

Δήμαρχος Σερρών (2003-2006)

Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου

Σημαίνουσες και διακεκριμένες προσωπικότητες της πολιτικής, στρατιωτικής, αστυνομικής και πάσης άλλης άρχης και εξουσίας της πόλεως και του Νόμου μας,

Έλλογιμώτατοι κύριοι καθηγητές,
Έκλεκτοί σύνεδροι,
Άγαπητοί μου άδελφοί,

Ό πάντα επίκαιρος λόγος του Άποστόλου Παύλου «..ό σπείρων επ' εύλογίαις επ' εύλογίαις και θερίσει...» βρίσκει και στην προκειμένη περίπτωση του παρόντος επιστημονικού Συνεδρίου την άκρα δικαίωσή του. Πράγματι, σήμερα, δεκατρία χρόνια μετά από τὸ Α' Διεθνές Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στην πόλη μας, από τις 29 Σεπτεμβρίου ως και τις 3 Οκτωβρίου 1993 με θέμα: «Οί Σέρρες και ή περιοχή τους από την άρχαία στή μεταβυζαντινή κοινωνία», ξεκινά και πάλι στην πόλη μας ένα νέο σπουδαίο επιστημονικό Συνέδριο, ως συνέχεια του άνωτέρω πρώτου υπό τόν τίτλο «Οί Σέρρες και ή περιοχή τους από την όθωμανική κατάκτηση μέχρι την σύγχρονη εποχή». Οί άξιότιμοι και έλλογιμώτατοι Σύνεδροι καλοούνται, με άφορηή τὸ Β' αυτό Διεθνές Συνέδριο, νά σπείρουν τὸν καλὸ σπόρο της ιστορικής γνώσεως που άφορᾶ στὸ χθές της τοπικής μας ιστορίας, σὲ έδαφος άρτια προετοιμασμένο από τούς επιστήμονας - εισηγητάς του Α' Συνεδρίου του 1993 και άσφαλῶς από τὸν οργανωτὴ φορέα, τὸν Δῆμο Σερρών. Είμαι βέβαιος και προσεύχομαι εκτενῶς πρὸς τὸν Κύριο, ὥστε ὁ προσδοκώμενος καρπὸς τὴν ὠρα της συλλογῆς νά είναι πλούσιος.

Άγαπητοί μου, λόγοι υπέρτεροι της θελήσεώς μου, οί ὁποίοι σχετίζονται με τὴν ενάσκηση τῶν Συνοδικῶν μου καθηκόντων στην Ἀθήνα, με ὑποχρέωσαν σήμερα νά μὴν εἶμαι κοντὰ σας. Μελετώντας ὅμως τὸ πρόγραμμα τῶν εργασιῶν του Συνεδρίου σας, ἢ σωστότερα, του Συνεδρίου μας, εἶμαι βέβαιος πὼς οί εργασίες - εισηγήσεις τῶν διακεκριμένων επιστημόνων και εκλεκτῶν έρευνητῶν θα ὀδηγήσουν τὴν γνώση της τοπικής μας ιστορίας πολὺ πιδέρα απ' ὄ,τι τὴν εἴφθασαν οί αείμνηστοι και περισπούδαστοι σκαπανεῖς της, Εὐάγγελος Στράτης, Εὐάγγελος Ἀσπιώτης, Πέτρος Πέννας, Νίκος Νικολάου και Γεώργιος Καφταντζῆς, στούς ὁποίους ὀφείλομεν βεβαίως εὐγνωμοσύνην βαθείαν. Επίσης τὰ ἀποτελέσματα τῶν προσφάτων ιστορικῶν ἀναζητήσεων μαζί με τίς εργασίες νεοτέρων Σερραίων έρευνητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εξέχουσα θέση έχει και ὁ τιμώμενος σήμερα, λαμπρὸς ιστορικός επιστήμων, κύριος Δημήτριος Σαμσάρης, θα δώσουν τὴν κατάλληλη ἀπάντηση σὲ ὅσους λαλοῦν ἄδικα και ἀνιστόρητα γιά τὴν πατρίδα μας.

Ἡ Ἐκκλησία τῶν Σερρών, από τὴν πρώτη ἡμέρα της τουρκικής κατακτήσεως ἕως και τὴν γλυκυτάτη ἡμέρα της έλευθερίας, στάθηκε ὡς φιλόστοργη μητέρα κοντὰ σὲ ὅλους τούς Σερραίους, ανεξαρτήτως πολλῆς φορῆς και τῶν θρησκευτικῶν τους πεποιθήσεων, με κορυφαῖες προσωπικότητες πρώτης γραμμῆς ἐκείνες, τῶν ἁγίων της εκκλησίας μας, Γενναδίου του Σχολαρίου,

Ἰωάννου τοῦ Σερραίου, Νικήτα τοῦ Νέου τοῦ Ἱερομάρτυρος καὶ ὅσων ὁ χρονικογράφος τῶν Σερρῶν, ἱερέας Παπασυναδινός, ἀναφέρει πὺς μαρτύρησαν γιὰ νὰ μὴν ἀλλαξοπιστήσουν. Ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τῶν Σερρῶν ἦταν ἐκεῖνη πού, λίγο πρὶν τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως, ἔσωσε καὶ Τούρκους πολίτες ἀπὸ τὴν σφαγὴ τῶν Βουλγάρων καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἐπίσκοπο τῆς, Ἀπόστολο Χριστοδούλου ὁργάνωσε τὴν ὑστατὴ ἀντίσταση τῶν Σερραίων τὴν ἀποφράδα ἐκεῖνη ἡμέρα τῆς 28ης Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1913. Δεκαοκτὼ ἦταν οἱ ἐκκλησίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ περικαλλὴς παλαιὸς Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, πού τροφοδότησαν μὲ τὸ ὄλοκαύτωμά τους, ὅπως ἔγραφε ὁ πνευματικὸς ἡγέτης τῆς λαϊκῆς ἀντίστασης τῶν Σερραίων, Μητροπολίτης Σερρῶν Ἀπόστολος, τὸ ὄραμα τῆς ἐλευθερίας. Ἴδου τί ἔγραφε στό προσωπικὸ του ἡμερολόγιο ὁ μαρτυρικὸς Ἱεράρχης: «οἱ οὐρανομήκεις φλόγες πού μεγαλοπρεπῶς ἀνήγγελλον οὐ μόνον εἰς τοὺς Σερραίους ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς περιοίκους ὅτι τελεῖται τὸ Ἐθνικὸν Πάσχα τῶν Σερραίων καταργουμένης διὰ παντὸς τῆς δουλείας».

Καὶ ὅπως καὶ τὰ τέκνα τῆς ἐθρήνησαν τὴν ἀπώλεια ὑπάρξεων καὶ περιουσιακῶν τους στοιχείων ἀπὸ τὸ ὄλοκαύτωμα τῆς πόλης, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Σερρῶν θρήνησε καὶ ἀκόμη θρηνεῖ καὶ γιὰ τοὺς κατεστραμένους παλαιούς Βυζαντινοὺς Ναοὺς τῆς καὶ γιὰ τὴν ἀπώλεια τῶν κειμηλίων τῆς, πού ἀποτελοῦν τὴν ζῶσα πολιτιστικὴ κληρονομιά τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς καὶ τὴν εὐγλωττὴ μαρτυρία τῆς ὑπερχιλιόχρονης θυσιαστικῆς καὶ ἀγαθῆς παρουσίας τῆς στὸν τόπο αὐτὸ. Ὁμιλῶ, βεβαίως γιὰ τὰ κλεμμένα χειρόγραφα τοῦ Τιμίου Προδρόμου Σερρῶν τὸ 1917, τὸν κλεμμένο ἀρχαῖο Κώδικα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, ὅπου καταγράφεται ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Σερραϊκῆς κοινότητας καὶ τὶς βυζαντινὲς εἰκόνες καὶ τὰ ἱερὰ σκευὴ πού ὑπεξαίρεθησαν κατὰ τρόπον ληστρικὸν ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ τὴν Ἐκκλησία τῶν Σερρῶν τὸ 1913, 1917 καὶ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1942. Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις μας ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου μεθοδικὰ καὶ χωρὶς περιττές, καὶ ἴσως ἐπιβλαβεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος διακηρύξεις, ἀποφεύγουσα τὸν πάντοτε ἐλοχέοντα πειρασμὸν ἐντυπωσιασμοῦ, ἐργάζεται ἀθόρυβα πρὸς πολλὰ κατευθύνσεις γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν κλαπέντων κειμηλίων στὸν τόπο τους.

Ἀγαπητοί μου, εἶμαι βέβαιος πὺς τὰ θέματα πού μὲ κόπο ἐπεξεργασθῆκατε καὶ τεκμηριώσατε ἐπιστημονικῶς θὰ ἐμπλουτίσουν τὴν ἕως τώρα καταγεγραμμένη ἱστορία τῆς περιοχῆς μας, θὰ θωρακίσουν ἀκόμη περισσότερο τὴν ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία τοῦ τόπου μας καὶ, ἐν τέλει, θὰ δώσουν μία ἰσχυρὴ ἀπάντηση ἀληθείας, ὅπου δεῖ. Ὡς Ἐπίσκοπος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῶν Σερρῶν ἐπαινῶ ὅσους ἐκοπίασαν γιὰ τὴν ὁργάνωση τοῦ Β' Συνεδρίου, ἐπιβραβεύω τὴν πρωτοβουλία τοῦ Δήμου Σερρῶν γιὰ τὴν σύγκλισή του, συγχαίρω τὸν ἐλλογιμώτατο κ. Δημήτριο Σαμσάρη γιὰ τὴν βράβειυσή του, καλωσορίζω τοὺς ἐκλεκτοὺς καθηγητὰς καὶ συνέδρους στή φιλόξενη πόλη μας καὶ εὐχομαι σὲ ὅλους καλὴ ἐπιτυχία. Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις εὐλογῶ ἀπὸ καρδίας τὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου μας καὶ εὐχομαι πλούσιον τὸν ἀμνητὸν αὐτοῦ.

Διάπυρος πρὸς Κύριόν σας εὐχέτης
Ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης Θεολόγος
(διὰ τοῦ ἐκπροσώπου του π. Γαβριήλ Παλιούρα)

*Πανοσιολογιώτατε εκπρόσωπε του Μητροπολίτη μας ,
Κύριε Γραμματέα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας,
Κύριε Δήμαρχε,
Κύριε Βουλευτά,
Κύριοι εκπρόσωποι των Βουλευτών,
Κύριοι εκπρόσωποι των δικαστικών, εκπαιδευτικών, αστυνομικών
και στρατιωτικών αρχών,
Αξιότιμοι διοργανωτές του πνευματικού αυτού συμποσίου,
Κυρίες και κύριοι,*

*Πρωτίστως, από τη θέση του Αντινομάρχη Παιδείας και Πολιτισμού
θα ήθελα να απευθύνω θερμό χαιρετισμό στους εμπνευστές και διοργανω-
τές του πνευματικού αυτού Συνεδρίου, σε όσους συνέβαλαν στη σύλληψη
και πραγματοποίηση αυτής της πολιτιστικής εκδήλωσης, στους διαπρεπείς
εισηγητές που θα ξετυλίξουν την ιστορική πορεία της πόλης μας. Χαιρε-
τίζω ακόμα θερμότατα όλους όσοι παρευρίσκονται εδώ, μαζί μας, για να
γίνουν μάρτυρες για μια ακόμη φορά της ιστορικότητας της πόλης μας την
οποία όλοι μας πολύ καλά γνωρίζουμε.*

*Ζούμε όντως σε μία πόλη με παρούσα οικονομική και πνευματική από
την Τουρκοκρατία ως τα σήμερα. Θα θυμίσω λοιπόν ότι στην πόλη μας, από
τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, είχε αξιόλογη κοινοτική οργάνωση και μάλιστα
με αιρετούς άρχοντες, ότι γνώρισε ιδιαίτερη οικονομική και πνευματική
ανάπτυξη το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα, ότι στην πόλη μας τις παραμονές
της Ελληνικής Επανάστασης ιδρύθηκε σχολείο με διδασκάλους ονομα-
στους λόγιους. Εδώ, κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Εθνικής Παλιγγε-
σίας αναδείχθηκε ως κορυφαία μορφή ο Σερραίος Εμμανουήλ Παπάς. Τον
επόμενο αιώνα, η πόλη των Σερρών και η περιοχή της αναπτύσσουν έντο-
νη πνευματική κίνηση, παρά τη δράση της βουλγαρικής προπαγάνδας που
σκοπό είχε να κάμψει το εθνικό φρόνημα των Ελλήνων. Στη διάρκεια του
20^{ου} αιώνα οι Σερραίοι αντιμετωπίζουν με επιτυχία διάφορες δοκιμασίες
και κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα και στους Βαλκανικούς
και στον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.*

*Τελικά η πόλη μας κατόρθωσε να ορθοποδήσει, να αναπτυχθεί, να δι-
ατηρηθεί ακμαία οικονομικά και πολιτιστικά ως σήμερα και να αποτελεί
αξιόλογο εμπορικό και πολιτιστικό κέντρο της Κεντρικής και Ανατολικής
Μακεδονίας. Και, φυσικά, θα παραμείνει μια πόλη με μέλλον, όταν θυμά-
ται τις ρίζες της, όταν συνεχιστούν ανάλογες προσπάθειες πνευματικής
όασης.*

Ευχαριστώ λοιπόν όλους όσοι συνέλαβαν - είχαν αυτή την ωραία πρωτοβουλία, η οποία σύλληψη μας φέρνει κοντά με την παράδοσή μας, ζωντανεύει την ιστορία μας και ανανεώνει την ιστορική μας μνήμη.

Γιατί μόνο όσοι δεν ξεχνούν το παρελθόν έχουν μέλλον.

Θα μου επιτρέψετε από τη θέση αυτή να σημειώσω την προσωπική μου συμπαράσταση σε κάθε ανάλογη κίνηση, να σημειώσω παράλληλα και τη συμπαράσταση του Νομάρχη μας, του κ. Παπαπαναγιώτου -που απουσιάζει δικαιολογημένα στην Αθήνα- απ' όπου κι αν προέρχεται, βέβαια, η προσπάθεια αυτή, ανεξάρτητα από αρχή ή φορέα.

Θα ήταν παράλειψή μου να μη συγχαρώ και να μην ευχαριστήσω όλα τα μέλη της Οργανωτικής Επιτροπής του παρόντος Συνεδρίου που με τόση όρεξη και ενθουσιασμό δούλεψαν. Με την ευχή οι προσπάθειες για πολιτιστική αναζωογόνηση και διατήρηση της ιστορικής μνήμης να συνεχιστούν και με τη βεβαιότητα ότι το παρόν ιστορικό συμπόσιο θα αποτελέσει σταθμό στην πολιτιστική πορεία της πόλης μας, θεωρώ βέβαια δεδομένη την επιτυχία του, αν κρίνω από την παρουσία τόσο πολλών και διαπρεπών εισηγητών, περιμένουμε βεβαίως συνεχιστές της προσπάθειας.

Σας ευχαριστώ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΔΑΚΟΣ
Αντινομάρχης Παιδείας και Πολιτισμού
Εκπρόσωπος του Νομάρχη Σερρών
κ. Κ. Παπαπαναγιώτου

ΚΗΡΥΞΗ ΕΝΑΡΞΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πανοσιολογιώτατε,
Κύριε Δήμαρχε,
Εκπρόσωποι των στρατιωτικών και αστυνομικών αρχών,
Κυρίες και κύριοι,

Η ιστορία είναι η πείρα της ζωής των ανθρώπων, είναι η έμπρακτη διδασκαλία της κάθε εποχής. Οι επιτυχίες από τις σωστές ενέργειες και οι αποτυχίες από τα σφάλματα των προγενέστερων γίνονται διδάγματα για όλους εμάς τους μεταγενέστερους.

Ο νομός Σερρών, λόγω της γεωγραφικής του θέσης, έχει μακρά περιπετειώδη ιστορία γεμάτη επιθέσεις, πολέμους, λεηλασίες, καταστροφές, ομηρίες, φυλακίσεις, πυρπολήσεις και σφαγές. Αναντίρρητα, η σημασία της διάσωσης και της επαναλαμβανόμενης διήγησης της ιστορίας είναι πολύ μεγάλη, καθώς προσφέρεται η δυνατότητα στις επερχόμενες γενιές να γνωρίσουν καλύτερα την παιδεία, την ιστορία, τα ήθη και έθιμα και γενικά τον πολιτισμό της ευρύτερης περιοχής. Πιστεύω ότι είναι το έναυσμα για τους νέους μας να ξεκινήσουν τη δική τους έρευνα για απόκτηση γνώσεων και επικοινωνίας με το παρελθόν, με τις ρίζες τους, για να έχουν τη δυνατότητα να απαντούν τεκμηριωμένα στους παραχαράκτες της ιστορίας και να αντιστέκονται στους διάφορους φαλκιδευτές της ιστορικής μας κληρονομιάς.

Η πόλη των Σερρών, κτισμένη σε ένα από τα πιο ταραγμένα σταυροδρόμια της Ευρώπης, πέρασμα αναρίθμητων στρατών και λαών, είναι μια από τις λίγες αρχαίες πόλεις του πολύπαθου ελληνικού χώρου, που κατόρθωσε να διατηρήσει αδιάλειπτη ζωή από την αυγή των ιστορικών χρόνων μέχρι σήμερα. Οι Σερραίοι πήραν μέρος σε όλες τις προεπαναστατικές κινήσεις των υποδούλων Ελλήνων κατά το απίστευτα μεγάλο χρονικό διάστημα της σκλαβιάς και πλήρωσαν, θα έλεγα ακριβά, την ασίγαστη προσήλωσή τους στην ύψιστη αξία της ελευθερίας.

Η περιοχή των Σερρών, καταλαμβάνοντας μια θέση ιδιαίτερα νευραλγική στο υπογάστριο των Βαλκανίων, αποτελούσε από τα αρχαία χρόνια ένα κομβικό σημείο οικονομικών και στρατηγικών προσανατολισμών μεγάλης σημασίας για τους κατοίκους της, καθώς και για τους κατά καιρούς επίδοξους κατακτητές της. Ο πλούσιος και ιδιαίτερα παραγωγικός και προσοδοφόρος κάμπος της, τα χρυσοφόρα κοιτάσματα του Παγγαίου όρους, τα ποτάμια της, η βατότητα των βουνών που την περιβάλλουν και οι σχετικά εύκολες προσβάσεις που εξασφάλιζε εν γένει η γεωγραφική της

φυσιογνωμία προς την ανατολική, κεντρική και δυτική Μακεδονία και φυσικά προς την ενδοχώρα των Βαλκανίων, την ανέδειξαν ως ένα από τα βασικά περάσματα της βαλκανικής χερσονήσου.

Παρ' όλες τις καταστροφές που υπέστη η πόλη των Σερρών και η ευρύτερη περιοχή, σήμερα και πάλι είναι ένα αξιόλογο κέντρο με ανεπτυγμένο εμπόριο, με αρκετές βιομηχανίες επεξεργασίας εγχώριων προϊόντων, με πολλές βιοτεχνίες.

Σήμερα, ο νομός Σερρών, ο μεγαλύτερος σε επιφάνεια νομός της Μακεδονίας, με μεγάλες πεδινές εκτάσεις, αποτελεί ένα σημαντικό εμπορικό κέντρο του ελλαδικού χώρου με δυναμική βιομηχανία, μεγάλη απόδοση δασών, σημαντικά γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Στόχος μας είναι να στηρίζουμε την αναπτυξιακή προοπτική των Σερρών με κάθε μέσο που διαθέτουμε και στο στόχο αυτό επικεντρώνουμε τις προσπάθειές μας. Ήδη έχουν δρομολογηθεί μια σειρά από πρωτοβουλίες και δράσεις στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών που αφορούν σε έργα αγροτικής οδοποιίας, αρδευτικά και υδρευτικά έργα αλλά και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών, όπως είναι η βελτίωση των δρόμων, η κατασκευή σχολικών κτηρίων, η ενίσχυση της τεχνολογίας εδώ στα ΤΕΙ Σερρών καθώς και η ενίσχυση δράσεων υποστήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων μέσα από το περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα της Κεντρικής Μακεδονίας. Μάλιστα εν όψει της 4ης προγραμματικής περιόδου 2007-2013 το προσχέδιο κατευθύνσεων που καταρτίστηκε έχει λάβει τα εύσημα από τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς και αφορά στους βασικούς άξονες ανάπτυξης και τις προτεραιότητες για την ευρύτερη περιοχή σε απόλυτη αναλογία με του άλλους έξι νομούς της Κεντρικής Μακεδονίας.

Κυρίες και κύριοι, με τις σκέψεις αυτές χαιρετίζω το Β' Διεθνές Συνέδριο του Δήμου Σερρών και εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες σας. Οφείλω να αναγνωρίσω πως το Συνέδριο αυτό αποτελεί μία από τις πλέον αξιόλογες πρωτοβουλίες, όχι μόνο εδώ στο νομό, αλλά στην Κεντρική Μακεδονία σε ό,τι αφορά την ανάδειξη της ιστορίας και των τοπικών παραδόσεων στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών. Αξίζουν λοιπόν θερμά συγχαρητήρια στους διοργανωτές του και σε όλους όσους συνέβαλαν στην πραγματοποίησή του.

Εύχομαι καλή επιτυχία και κηρύσσω την έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου.

Ευχαριστώ πολύ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΟΤΡΑΣ
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Γραμματέας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΙΜΗΣ

Στον Σερραίο καθηγητή και πρόεδρο του Τμήματος Ιστορίας
και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟ Κ. ΣΑΜΣΑΡΗ

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Σερρών με αριθμ. 1061/2005:

A) Απονέμει στον Πανεπιστημιακό Καθηγητή-Ιστορικό και Πρόεδρο του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης το μετάλλιο της πόλεως στο οποίο εξεικονίζεται η μορφή του Εμμανουήλ Παπά, Αρχιστρατήγου των Μακεδονικών Δυνάμεων κατά την Επανάσταση του 1821, ως ελαχίστη αναγνώριση για την πολυσήμενη επιστημονική προσφορά του και για την τεκμηρίωση και ανάδειξη της ιστορίας των Σερρών.

B) Αναγνωρίζοντας το πολυσήμενο επιστημονικό του έργο, του αναθέτει την επίσημη εναρκτήρια ομιλία του Β΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου του Δήμου Σερρών με τίτλο: «Οι Σέρρες και η περιοχή τους από την οθωμανική κατάκτηση μέχρι τη σύγχρονη εποχή» και τον ορίζει ως μέλος της Τιμητικής Επιτροπής του Συνεδρίου.

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΟΜΙΛΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΣΑΜΣΑΡΗΣ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ / ΠΑΡΟΝΤΟΣ (ΑΡΧΑΙΟΥ / ΝΕΟΤΕΡΟΥ) ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Θα ήθελα πρώτα κι από το βήμα αυτό να ευχαριστήσω και συνάμα να συγχαρώ κιόλας τον Δήμαρχο Σερρών κ. Ιωάννη Μουσιάδη, τον Πρόεδρο της Δ.Ε.Π.Κ.Α. κ. Ευθύμιο Τζιώνη, καθώς και τους εκλεκτούς συνεργάτες τους, για την πρωτοβουλία τους να διοργανώσουν – με άρτιο μάλιστα τρόπο – το παρόν Β΄ Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο για τις Σέρρες, το οποίο αποτελεί πράγματι ανεκτίμητη προσφορά τόσο στην πνευματική και πολιτιστική ζωή όσο και στην ιστορική και πολιτισμική έρευνα του τόπου μας.

Η συμμετοχή τόσων αξιόλογων επιστημόνων και ερευνητών από Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Ιδρύματα της χώρας μας και του εξωτερικού παρέχει την καλύτερη εγγύηση για την επιτυχία του Συνεδρίου. Κατά τη διάρκεια των εργασιών του, πιστεύω ότι θα παραχθεί ενδιαφέρουσα ιστορική γνώση, που θα βοηθήσει τους συμπολίτες μας να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τη διαχρονική ιστορικότητα του τόπου μας και γενικότερα θα επιτρέψει στους ιστορικούς να προχωρήσουν επαγωγικά από την τοπική στη Γενική ιστορία (Ελληνική και Ευρωπαϊκή). Η παρουσία μάλιστα συνέδρων, οι οποίοι θεραπεύουν όχι μόνο την επιστήμη της Ιστορίας αλλά και άλλες συγγενείς και παρεμφερείς επιστήμες, εγγυάται, από μεθοδολογική άποψη, μια ευρύτερη διεπιστημονική προσέγγιση θεμάτων που αφορούν τόσο την ιστορία όσο και τον πολιτισμό των Σερρών.

Αυτή τη στιγμή διακατέχομαι από μεγάλη συγκίνηση, γιατί, μετά από πολλά χρόνια, μου δίνεται η ευκαιρία να μοιραστώ την αποψινή χαρά μαζί με τόσους αγαπητούς συναδέλφους, φίλους, συμπολίτες και μαθητές μου. Για τον λόγο αυτόν οφείλω θερμές ευχαριστίες στην Οργανωτική Επιτροπή του Συνεδρίου για την ιδιαίτερη τιμή που μου έκανε να μου αναθέσει την εναρκτήρια ομιλία, εκφράζοντας την επιθυμία της να επιχειρήσω μια σύνδεση με το προηγούμενο Διεθνές Συνέδριο, επειδή έτυχε να ασχοληθώ, από

τα φοιτητικά μου ακόμη χρόνια, με όλες σχεδόν τις περιόδους της ιστορίας των Σερρών.

Υπενθυμίζω ότι το προηγούμενο Συνέδριο είχε συμπεριλάβει στη θεματική του, εκτός από την Αρχαιότητα, και το Βυζάντιο, που αποτελεί τον βασικότερο συνδυαστικό κρίκο, τη «γέφυρα», με τη νεότερη και σύγχρονη εποχή, στην οποία είναι αφιερωμένο το τωρινό Συνέδριο. Έτσι, η επιθυμία της Οργανωτικής Επιτροπής μας παραπέμπει ουσιαστικά στις σχέσεις *παρελθόντος / παρόντος*, δηλαδή *αρχαίου / νεότερου*, αφού η νεότερη εποχή αρχίζει τον 15^ο αιώνα, με την ευρωπαϊκή «Αναγέννηση», δηλαδή τότε που στην περιοχή μας είχε αρχίσει (ήδη από το έτος 1383) η περίοδος της οθωμανικής κυριαρχίας.

Άλλωστε, είναι γνωστό ότι η τριμερής διαίρεση της Ιστορίας σε *Αρχαία, Μεσαιωνική/Βυζαντινή και Νεότερη* εποχή είναι συμβατική. Με την έννοια δηλαδή ότι δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα στεγανά χρονικά όρια ανάμεσα στις διάφορες περιόδους της Ιστορίας. Καμιά εποχή δεν αρχίζει έτσι ξαφνικά από κάποιο συγκεκριμένο έτος. Μέσα σε αυτό το πνεύμα κινούνται και ορισμένες, ακραίες ίσως αλλά ενδιαφέρουσες απόψεις, όπως π.χ. ότι *«η αρχαιότητα δεν είναι πολύ μακριά μας. Ίσως μάλιστα να είμαστε ακόμη μέσα σε αυτή και να μη γίνουμε ποτέ νεότεροι, αν δεν αποβάλουμε την ιδέα των εποχών»*. Επίσης, η άποψη ότι *«όλη η ιστορία είναι σύγχρονη»*, εννοώντας τη ζωντανή και διαρκή παρουσία του παρελθόντος στη ζωή μας. Κι ακόμη η άποψη ότι ενδεχομένως διανύουμε την *«πλανητική εποχή του σιδήρου»*.

Πάντως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι γενικά όλοι σχεδόν οι αρχαίοι ιστορικοί είχαν ασχοληθεί με τη σύγχρονη ή πρόσφατη ιστορία της εποχής τους. Μόνο στην αυτοκρατορική πια εποχή – ιδιαίτερα μάλιστα στην ύστερη – οι ιστορικοί, ανταποκρινόμενοι προφανώς στο ενδιαφέρον του αναγνωστικού τους κοινού, στρέφονται και μελετούν το ιστορικό (κλασικό) παρελθόν, τόσο το ρωμαϊκό όσο και το ελληνικό. Στη συνέχεια, οι βυζαντινοί ιστορικοί, προσπάθησαν και είναι αλήθεια ότι πέτυχαν – σε μεγάλο βαθμό – να αφομοιώσουν το ελληνορωμαϊκό αυτό παρελθόν.

Για τους λόγους αυτούς, η σύνδεση του Α΄ με το Β΄ Διεθνές Συνέδριο θεωρώ ότι είναι μια επιστημολογική πρόκληση για να δούμε στην ουσία τη διαλεκτική σχέση *παρελθόντος / παρόντος* (ή *αρχαίου / νεότερου*) και αντίστροφα. Κατά μείζονα μάλιστα λόγο, όταν το εγχείρημα αυτό παραπέμπει σαφώς στη λεγόμενη «παλινδρομική» ιστορική μέθοδο, σύμφωνα με την οποία το παρελθόν μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα το παρόν ή και το αντίστροφο. Έτσι, μελετώντας π.χ. τη ρωμαιοκρατία, θα ανακαλύψουμε αρκετές αναλογίες με την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας και θα διαφωτιστούμε πολύ καλύτερα για τις σχέσεις μεταξύ κατακτητών και κατακτημένων.

Βέβαια, για να μελετήσει κανείς τη διαλεκτική αυτή σχέση *παρελθόντος*

/ παρόντος (ή αρχαίου / νεότερου), θα πρέπει ασφαλώς να αποδείξει πρώτα την αδιάλειπτη ιστορική συνέχεια του τόπου. Ωστόσο, στην περίπτωση των Σερρών, αυτό αποτελεί ένα από τα ευκολότερα εγχειρήματα, δεδομένου ότι η ίδια η πόλη, η οποία παραμένει ακριβώς στην ίδια θέση εδώ και 4.000 περίπου χρόνια, δηλαδή επί 40 ολόκληρους αιώνες, προσφέρει την πιο τρανή απόδειξη της ιστορικής της συνέχειας. Τα πολυάριθμα επίσης βυζαντινά μνημεία (όπως το κάστρο των Σερρών, η παλιά μητρόπολη των Αγίων Θεοδώρων, η μονή του Τιμίου Προδρόμου, τα κάστρα της Ζίχνης και του Σιδηροκάστρου κ.ά.) είναι αψευδείς μάρτυρες της έντονης βυζαντινής παρουσίας, κατά τη μεταβατική εκείνη περίοδο από την αρχαία στη νεότερη ιστορία.

Εκτός όμως από τα μεγαλοπρεπή αυτά μνημεία του Βυζαντίου, η έρευνα της Ιστορικής γεωγραφίας της περιοχής των Σερρών έχει αποδείξει αρκετές φορές ως τώρα, με βάση ακόμη και ασήμαντα μόνο ευρήματα (όπως π.χ. όστρακα αγγείων, θραύσματα από κεραμίδες και άλλα οικοδομικά κατάλοιπα), ότι η ιστορία πολλών αρχαίων και ρωμαϊκών οικισμών συνεχίζεται πολύ συχνά όχι μόνο στη βυζαντινή αλλά και στη νεότερη ακόμη εποχή, αν όχι πάντα στην ίδια ακριβώς θέση αλλά σε κάποια άλλη κοντινή (ένα τέτοιο παράδειγμα προσφέρει ο οικισμός του Αγίου Πνεύματος με συνεχή διάρκεια ζωής από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια ως τα σημερινά). Εξάλλου, ώσπου να αρχίσει η μηχανοποίηση των γεωργικών καλλιεργειών, οι γεωργοί συνέχιζαν να καλλιεργούν τα χωράφια τους, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο και με τα ίδια σχεδόν εργαλεία, όπως οι ομότεχοί τους κατά την αρχαιότητα. Επίσης, η εποχιακή μετακίνηση των βοσκών, οι οποίοι μετέφεραν τα κοπάδια τους από τα ορεινά στα πεδινά (χειμαδιά) και αντίστροφα, παρατηρείται ήδη από την αρχαιότητα σε όλο το Μεσογειακό κόσμο (πρόκειται για το φαινόμενο που οι Ρωμαίοι ονόμαζαν *deductio plana*) και συνεχίστηκε, όπως είναι γνωστό, ως τα νεότερα ακόμη χρόνια. Έτσι, για τους γεωργούς και τους αμπελουργούς, όπως και για τους βοσκούς, τους κτηνοτρόφους και άλλους ανθρώπους της υπαίθρου, ο ιστορικός χρόνος είχε πολύ «μακρά διάρκεια».

Τέλος, θεωρείται περιττό να τονιστεί η εμφανής *γλωσσική συνέχεια* των κατοίκων της περιοχής. Είναι πράγματι εντυπωσιακό το γεγονός ότι, ύστερα από αιώνες σιωπής (δηλ. από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα), εμφανίζεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα (συγκεκριμένα το έτος 1807) στο σημ. χωριό Άγιο Πνεύμα ένα ελληνόγλωσσο κοινοτικό κατάστιχο, γραμμένο σε τέτοια γλώσσα και τυπολογία που θυμίζει τους ελληνικούς εκείνους παπύρους από τη Ρωμαϊκή Αίγυπτο που περιέχουν φορολογικούς καταλόγους. Θυμάμαι εδώ πόση εντύπωση προκαλούσε σε Ευρωπαίους Καθηγητές το γεγονός ότι ένας απλός Έλληνας αγρότης μπορούσε να διαβάσει το αρχαίο ελληνικό κείμενο μιας ενεπίγραφης στήλης που έφερνε στο φως το άροτρό του – εννοείται βέβαια με την προϋπόθεση ότι δεν υπήρχαν μεγάλες φθορές στην επιγραφή.

Η ιστορική αυτή συνέχεια συντελέστηκε μέσα σ' ένα φυσικό γεωγραφικό περιβάλλον, το οποίο όμως, με την πάροδο του χρόνου, είχε υποστεί αρκετές φυσικές και κυρίως τεχνητές αλλαγές, στο πλαίσιο διαχείρισης του περιβάλλοντος από τους νεότερους. Συγκεκριμένα, μετά το τέλος της αρχαιότητας, η Κερκινίτιδα λίμνη (κατοπινή Ταχινού), που εξυπηρετούσε άλλοτε τόσες ανάγκες και ανθρώπινες δραστηριότητες στο σερραϊκό κάμπο, άρχισε να επιχωματώνεται και να μετατρέπεται βαθμιαία σε βάλτο. Έτσι, η λίμνη δεν έχασε μόνο τη συγκοινωνιακή της σημασία αλλά επηρέασε σοβαρά και τις κλιματικές συνθήκες, οι οποίες κατέστησαν εντελώς ανθυγιεινή τη ζωή των καμπίσιων κατοίκων, εξαιτίας της μετάδοσης της ελονοσίας. Μόνο στα νεότερα χρόνια, χάρη στα αποξηραντικά έργα που έγιναν, κατάφεραν τελικά οι κάτοικοι να απαλλαγούν οριστικά από τη φοβερή αυτή μάστιγα.

Επίσης, από τη ρωμαϊκή ακόμη εποχή είχαν εξαντληθεί όλα τα αποθέματα σε πολύτιμα μέταλλα (χρυσό και άργυρο) των περιφημων μεταλλείων του Παγγαίου. Έτσι, ελαττώθηκαν σημαντικά οι φυσικοί πόροι της περιοχής, αφού οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να περιοριστούν στην εκμετάλλευση μη ευγενών μετάλλων (σιδήρου, χαλκού) και να στραφούν κυρίως στα προϊόντα της αγροτικής οικονομίας, η οποία υπήρξε διαχρονικά η σταθερή συνισταμένη της σερραϊκής οικονομίας. Με τα εγγειοβελτιωτικά μάλιστα έργα που έγιναν στο σερραϊκό κάμπο, αυξήθηκαν σημαντικά οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις γης, που συνέβαλαν, όπως ήταν φυσικό, στην ανάπτυξη της γεωργικής οικονομίας.

Εκεί όμως που έλαβαν χώρα πραγματικά σπουδαίες αλλαγές ήταν στο οικιστικό δίκτυο της περιοχής, όπου ανατράπηκε κυριολεκτικά η ισορροπία μεταξύ πόλης και υπαίθρου (δηλ. μεταξύ αστικού και αγροτικού πληθυσμού). Συγκεκριμένα, όπως είναι γνωστό, κατά την ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα, η περιοχή των Σερρών ήταν εξαιρετικά αστικοποιημένη («πεπολισμένη»), αφού, εκτός από τη Σίρρα, υπήρχαν σε αυτή και αρκετές άλλες πόλεις (όπως ήταν η Γάζωρος, η Αμφίπολη, η Άργιλος, η Τράγιλος, η Βέργη, η Ηράκλεια, η Σκοτούσσα). Από την Υστεροβυζαντινή όμως εποχή και ιδιαίτερα στα νεότερα χρόνια παρατηρείται μια «απο-αστικοποίηση» (ή «αγροτοποίηση»), όπως θα λέγαμε, της περιοχής. Με άλλα λόγια, μειώνεται δραστικά ο αριθμός των αστικών κέντρων, ενώ αυξάνεται αντίθετα ο αριθμός των αγροτικών οικισμών. Αποτέλεσμα της αλλαγής αυτής ήταν να εξελιχθούν οι Σέρρες, κατά την οθωμανική περίοδο και γενικά στα νεότερα χρόνια, σ' ένα μεγάλο αστικό κέντρο, που κατείχε, σαν μια μητρόπολη, ηγεμονική θέση στην περιοχή και για το λόγο αυτό γνώρισε τεράστια εμπορική, γεωργική και γενικότερα οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Ας επανέλθουμε όμως πάλι στο καθαυτό θέμα της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ παρελθόντος και παρόντος (ή αρχαίου και νεότερου). Πρώτα απ' όλα, θα πρέπει να επισημάνουμε την ύπαρξη νεωτερικών στοιχείων ήδη από τη ρωμαϊκή και ειδικότερα την αυτοκρατορική εποχή, κατά την οποία

ο άνθρωπος συμπεριφέρεται και σκέφτεται σαν νεωτερικός. Αρχίζει δηλαδή, με άλλα λόγια, να νοσταλγεί το ιστορικό παρελθόν, να γοητεύεται από αυτό, να το εξιδανικεύει – συχνά υπερβολικά – και να επιχειρεί, για πολιτικούς κυρίως λόγους, τη διαχείριση ή καλύτερα τη χρήση – που φτάνει όμως και ως την ενσυνείδητη κατάχρηση – της αρχαίας ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Στην περίπτωση μας, ενδιαφέρον παρουσιάζει το φαινόμενο της μίμησης του Μεγάλου Αλεξάνδρου (η λεγόμενη *imitatio Alexandri*) από Ρωμαίους στρατηγούς και αυτοκράτορες – με αποκορύφωμα την «αλεξανδρομανία» του Καρακάλλα, ο οποίος θέλησε μάλιστα να εισαγάγει στη Ρώμη ακόμη και την «αλεξανδρολατρεία». Το φαινόμενο αυτό της μίμησης επαναλήφθηκε αρκετές φορές στη νεότερη ιστορία από διάφορους ηγέτες - θυμίζουμε το πολύ γνωστό παράδειγμα του Ναπολέοντα.

Για το σημερινό όμως Β΄ Διεθνές Συνέδριο εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η ζωντανή παρουσία του παρελθόντος στο παρόν, που φαίνεται από την επισήμανση αρχαϊκών στοιχείων στη νεότερη εποχή, όπως είναι π.χ. διάφορες *επιδράσεις, μνήμες (ή αναμνήσεις), αρχαίες επιβιώσεις (ή αναβιώσεις)* ή το απλό ιστορικό ενδιαφέρον κι ακόμη περισσότερο βέβαια η *γοητεία* των νεότερων από την αρχαιότητα, που αρκετές φορές έφτασε ως την *αρχαιολατρεία* και την *αρχαιομανία*.

Όσον αφορά *τις επιδράσεις* της αρχαιότητας, υπάρχουν απειράριθμα παραδείγματα. Θα αναφέρω εδώ μόνο δύο, τα πιο χαρακτηριστικά, από την Ευρωπαϊκή ιστορία: την «Αναγέννηση», που σήμανε στην ουσία την αναβίωση της κλασικής αρχαιότητας, και τη Γαλλική Επανάσταση, κατά την οποία οι Γάλλοι επαναστάτες οραματίζονταν την αναβίωση της αρχαίας Αθήνας (ή Σπάρτης) και κυρίως της Ρώμης, ενώ οι ίδιοι συμπεριφέρονταν σαν άλλοι Κάτωνες, Κικέρωνες και Βρούτοι. Από την Ελληνική ιστορία πάλι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι εκείνο των αγωνιστών του Εικοσιένα, οι οποίοι αγωνίστηκαν για την εθνική παλιγγενεσία, έχοντας για πρότυπα αρετής και ανδρείας τους ένδοξους προγόνους τους. Δεν γνωρίζουμε εάν και ο δικός μας ήρωας του '21, ο Εμμανουήλ Παπάς, είχε επηρεαστεί κι αυτός στη σκέψη και την ιδεολογία του από το αρχαίο ελληνικό παρελθόν. Ανεξάρτητα πάντως απ' αυτό, επιδράσεις του «νεοκλασικισμού» παρατηρεί κανείς στο αστικό τοπίο και συγκεκριμένα στη νεότερη αρχιτεκτονική της πόλης των Σερρών, με πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα τα κτήρια της Εθνικής Τράπεζας και της Τράπεζας Ελλάδας.

Σημαντικότερες όμως είναι *οι αρχαίες επιβιώσεις* που διαπιστώνει κανείς στη νεότερη εποχή, αφού ο ιστορικός μπορεί να ανακαλύψει σε αυτές την καταγωγή αρκετών νεότερων ιστορικών και πολιτισμικών φαινομένων. Ένα τέτοιο πιθανό παράδειγμα προσφέρει η παλιά μητρόπολη των Αγίων Θεοδώρων. Εάν δηλαδή πράγματι αυτή χτίστηκε στη θέση αρχαίου ναού, όπως είχε υποτεθεί, τότε έχουμε ένα παράδειγμα διαχρονικού τύπου λατρεί-

ας. Ένα άλλο παράδειγμα επιβίωσης αρχαίας λατρείας στη λαϊκή χριστιανική πίστη μπορεί να αναγνωρίσει κανείς στην περιοχή των σημ. χωριών Οινούσα και Νέο Σούλι. Συγκεκριμένα, είχαμε εντοπίσει παλιότερα στην Οινούσα τη θέση ενός αρχαίου αγροτικού ιερού του λεγόμενου «Θράκα Ιπέα» (ή «Ηρωα»), η οποία, όπως δείχνουν τα υπολείμματα βυζαντινής τοιχογραφίας και το νεότερο ξωκλήσι, λειτούργησε ως διαχρονικός τόπος λατρείας. Η λατρεία λοιπόν αυτή του «Θράκα Ιπέα», που προήλθε από την όσωση ιδιοτήτων από πολλές θεότητες, φαίνεται πως επιβίωσε στο έθιμο της αναπαράστασης του φόνου του δράκοντα από νεαρό έφιππο που παριστάνει τον Άγιο Γεώργιο, το οποίο τελείται κάθε χρόνο στη γιορτή του στο σημ. χωριό Νέο Σούλι. Ας σημειωθεί ότι, γενικότερα στο θρακικό χώρο, ανάγλυφα του «Θράκα Ιπέα» χρησιμοποιήθηκαν συχνά από χριστιανούς, ως τα νεότερα ακόμη χρόνια, σε ξωκλήσια του Αγίου Γεωργίου, δεδομένου ότι ο εικονογραφικός τους τύπος είναι πανομοιότυπος.

Επίσης, κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, ανθίζει στις Σέρρες, όπως και σε άλλες περιοχές, ο γνωστός θεσμός των κοινοτήτων, που οι απαρχές του ανάγονται στο Βυζάντιο ή πιθανώς στην Αρχαιότητα. Επιπλέον, μεγάλη διάδοση γνωρίζουν τα επαγγελματικά και άλλα σωματεία («συντεχνίες»), που ήταν επιβίωση παρόμοιων συλλόγων από τα χρόνια της ρωμαιοκρατίας. Στη συνέχεια, μπορεί κανείς να αναγνωρίσει κι άλλες ακόμη επιβιώσεις της ρωμαιοκρατίας, τόσο στο διοικητικό όσο και στο φορολογικό τομέα.

Ωστόσο, πολύ ενδιαφέρουσα είναι μια περίπτωση αρχαίας επιβίωσης, που εντοπίζεται στην περιοχή των χωριών Ορεινή και Βροντού. Συγκεκριμένα, κοντά στο πρώτο χωριό, είχαμε ανακαλύψει (το 1979) ίχνη μεταλλουργείου σιδήρου των ρωμαϊκών χρόνων, το οποίο προμήθευε με πρώτη ύλη τα εργαστήρια της πόλης των Σερρών. Στην ίδια περιοχή, που ήταν πλούσια σε σιδηρομετάλλευμα, μνημονεύονται, σε έγγραφο του 14^{ου} αιώνα, «σιδηροκαύσια». Εξάλλου, από παλιά ακόμη είχαμε διατυπώσει την υπόθεση ότι οι κάτοικοι της Βροντούς, οι οποίοι, κατά την οθωμανική περίοδο, συγκέντρωναν ορυκτό σίδηρο και τον επεξεργάζονταν, κατασκευάζοντας σκεύη και εργαλεία, συνέχιζαν από την αρχαιότητα ακόμη μια τοπική επαγγελματική παράδοση - ας μη λησμονούμε ότι το βουνό υπήρξε γενικά ο καλύτερος συντηρητής του παρελθόντος και οι ορεσίβιοι κάτοικοι λειτούργησαν παντού σαν πιστοί «φύλακες» της παράδοσης. Επιπλέον, το '22, με την εγκατάσταση των προσφύγων, προστέθηκαν στην περιοχή κι άλλες ενδιαφέρουσες αρχαίες επιβιώσεις που αναγνωρίζονται σε διάφορα προσφυγικά έθιμα που έφεραν μαζί τους (όπως είναι τα Αναστενάρια στο χωριό Αγία Ελένη).

Πάντως, εκτός από αυτά, έχουμε και μια περίπτωση αναβίωσης της ρωμαϊκής αρχαιότητας, η οποία όμως δεν αφορά μόνο την περιοχή των Σερρών αλλά ολόκληρη τη Βόρεια Ελλάδα. Συγκεκριμένα πρόκειται για την

αναβίωση της ρωμαϊκής ιδέας για την κατασκευή της Εγνατίας οδού, δηλαδή ενός δρόμου που συνέδεε την Ανατολή με τη Δύση και που ενέπνευσε στους συγχρόνους την κατασκευή της νέας Εγνατίας οδού – προσφέροντας ταυτόχρονα κι ένα από παράδειγμα επίδρασης της ακαδημαϊκής διδασκαλίας στην κοινωνία. Όπως συνέβαινε μάλιστα και με τη ρωμαϊκή Εγνατία οδό, έτσι και σήμερα, ένα παρακλάδι της οδηγεί από τις ακτές του Στρυμονικού κόλπου στην πόλη των Σερρών κι από κει στη Σόφια.

Στα μεταπολεμικά χρόνια, διάφοροι παράγοντες είχαν συντελέσει, ώστε να αναζωογονηθεί το ενδιαφέρον του κοινού για την ιστορία και την αρχαιολογία. Ο άλλοτε στενός κύκλος των αρχαιόφιλων διευρύνθηκε, κατά τη δεκαετία του '60, και ο αριθμός από φιλόστορες συμπολίτες μας αυξήθηκε σημαντικά, όταν άρχισαν να έρχονται στο φως διάφορα επιγραφικά και αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής, που συγκεντρώνονταν (από το νεαρό τότε ομιλούντα) στο «Μπεζεστένι» και τα οποία αποτέλεσαν τον πυρήνα του σημερινού Αρχαιολογικού Μουσείου της πόλης μας. Ένας άλλος βασικός παράγοντας υπήρξε ο κινηματογράφος, που στις δεκαετίες του '50 και του '60 έδειχνε ιδιαίτερη προτίμηση στα ιστορικά έργα, με αποτέλεσμα την αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος των ανθρώπων για την ιστορία και ιδιαίτερα για την αρχαιότητα, χάρη στα επικά έργα που προβάλλονταν τότε (επισημαίνουμε ότι η σχέση μεταξύ κινηματογράφου και ιστορίας αποτελεί σήμερα ιδιαίτερα προσφιλέσ αντικείμενο ερευνών). Πέρα όμως από αυτό, ακόμη και τώρα στην καθημερινή μας ζωή διατηρείται ζωντανή η ανάμνηση της αρχαιότητας και γενικά του παρελθόντος στην ονοματολογία, είτε πρόκειται για ονόματα επαρχιών (*Βισαλτία, Σιντική, Φυλλίδα*), οικισμών (*Αμφίπολη, Δραβήσκος, Γάζωρος, Σκοτούσσα κ.ά.*) ή οδών (*Αριστοτέλους, Αρχελάου, Ηροδότου, Θουκυδίδου, Μεγάλου Αλεξάνδρου, Ξενοφώντος, Ορφέως, Πινδάρου, Πτολεμαίων, Σελεύκου, Τροίας, Φιλίππου, Φιλώτα κλπ.*) είτε για ονόματα προσώπων (ανθρωπωνύμια).

Ωστόσο, το παρελθόν δε συνδέεται μόνο με το παρόν, δηλαδή με το νεότερο, στο οποίο είναι αφιερωμένο το Διεθνές αυτό Συνέδριο, αλλά σχετίζεται αναμφίβολα και με το μέλλον. Όπως η νεότερη και σύγχρονη εποχή είναι το «μέλλον» των ανθρώπων της αρχαιότητας, έτσι και το «μέλλον», που σχεδιάζεται και οικοδομείται από μας τώρα, να έχουμε υπόψη μας ότι θα είναι το «παρόν» στις επόμενες γενιές. Γι' αυτό, θα πρέπει να μελετηθούν πολύ προσεκτικά τα συμπεράσματα του Συνεδρίου, ώστε να καταστεί δυνατή η εξεύρεση λύσεων σε σημερινά προβλήματα του τόπου και επιπλέον να εμπνευστούμε από το παρελθόν (απώτερο ή εγγύτερο), ώστε να οραματιστούμε ένα καλύτερο μέλλον για τις νεότερες γενιές.

Η Δημοτική Αρχή και η Δ.Ε.Π.Κ.Α. παρέχουν πάντως όλα τα εχέγγυα ότι θα συνεχίσουν με επιτυχία την πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική τους αυτή προσφορά, εμπλουτίζοντας πραγματικά την πολιτισμική μας ιστορία με νέα ενδιαφέροντα στοιχεία και προσφέροντας παράλληλα στην

τοπική ιστορία τη διεθνή διάσταση και προβολή που της αξίζει.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να συγχαρώ θερμά όλους τους συντελεστές αυτού του Συνεδρίου, που μόχθησαν τόσο πολύ για να πετύχουν την άριστα οργάνωσή του. Εύχομαι ολόψυχα καλή δύναμη και καλή επιτυχία!

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ISBN: 978-960-86390-8-9